

УДК 821.111-312.9(73)

Криницька Наталія Ігорівнакандидатка філологічних наук, доцентка
кафедра романо-германської філології

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

<https://orcid.org/0000-0001-9591-542X>

nataliakrin@gmail.com

**MUNDANE SCIENCE FICTION:
УТРАТА МРІЙ ЧИ ЗРІЛІСТЬ?**

Анотація. Термін «*mundane science fiction*» (MSF, земна, повсякденна, скептична наукова фантастика) виник у 2004 р. завдяки маніфесту Джеффа Раймона та його анонімних співавторів, які закликали повернути фантастику від мрій про далекий космос до сучасної наукової парадигми. Маніфест «скептиків» дозволив окреслити піджанр наукової фантастики, де дія відбувається у близькому майбутньому на Землі або в межах Сонячної системи, відсутні міжзоряні подорожі або контакти з інопланетянами, пропонується правдоподібне використання або розширення існуючих технологій і науки. У радянській літературі подібний жанр називався «фантастикою близького прицілу». «Скептики» залучають до цього піджанру і твори кіберпанку, антиутопії, романи-попередження. Вивчення *mundane science fiction* свідчить, що антропологічний поворот відбувається і в царині ніби віддаленої від повсякдення фантастики: спостерігається втрата метафоризму та алегоризму, архетипної основи, відмова від ескапізму, просвітницького утопізму, оптимістичної віри в прогрес, романтики індустріальної експансії на користь більш реалістичного сприйняття людства та його вірогідних шляхів розвитку. У контексті американської національної культурної міфології, передусім міфу про фронтір, MSF розглядається як відмова від ідеологемі «космос як останній фронтір».

Ключові слова: американська література; наукова фантастика; скептична наукова фантастика; Кім Стенлі Робінсон; «фантастика близького прицілу».

Nataliya Krynytska

Candidate of Philology, Associate Professor

Department of Romance and Germanic Philology

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

<https://orcid.org/0000-0001-9591-542X>

nataliakrin@gmail.com

MUNDANE SCIENCE FICTION: LOSS OF DREAMS OR MATURITY?

Abstract. The aim of the paper is to study the role of the mundane in contemporary culture based on the mundane science fiction (MSF). The term originated in 2004 thanks to «The Mundane Manifesto» by Geoff Ryman and his anonymous co-authors who argued for a focus on the modern science paradigm instead of dreams of outer space. The Manifesto outlines SF subgenre, where the setting is in the near future on the Earth or within the Solar System, excluding interstellar travel or contact with aliens. MSF suggests the believable use of technology and science, as it exists at the current time or a plausible extension of existing technology. There is a debate about the genre limits and its canonical works since it also covers cyberpunk, dystopia, etc. Remarkably, in the Soviet literature, such a genre called «near-future science fiction» existed in the 1940s and 1950s. It is a subgenre of «hard» SF focusing on the inventions useful for the national economy and lacking psychological depth of characters. This literature mostly had low artistic quality because of the Soviet ideological pressure and many limitations.

The benefits of the paper are the following. First, the author distinguishes between two main approaches to SF, namely a more practical and literal reception and a more metaphorical reception. The former is characteristic of readers of realistic literature who try to find the true-to-life elements in SF blamed as escapism. The latter is close to the SF fans. However, blaming SF for escapism seems an excessive sociologizing of literature and ignoring the great role of metaphor in cultural development. Consequently, MSF is an effort to bridge a gap between SF and realistic literature. Second, the paper presents the first attempt to compare MSF to the Soviet «near-future SF». The author argues that since such a «near-future SF» occupies a niche in Western literature, it is a sign of the global changes

that are taking place during the lifetime of the current generation, bringing, in addition to progress, the acute threat of environmental catastrophe. Moreover, the role of neo-Marxism, on the one hand, and technophobia, on the other hand, are emphasized. Third, for the first time the possible connections between MSF and the frontier myth important for the American national cultural mythology are studied. At the core of Kim Stanley Robinson's novel «Aurora» (2015) and James Gray's movie «Ad Astra» (2019), MSF is regarded as a rejection of the ideology «space: the final frontier». Both works shift the focus from the global to the personal, from the unusual to the mundane, from expansion and colonization to the internal problems.

The author concludes that the anthropological turn occurs in SF as well: there is a loss of metaphor, allegory, and archetypal basis, an abandonment of escapism, Enlightenment utopianism, belief in progress, romanticism, and industrialism in favor of more realistic view on the future of humankind. Unfortunately, in many cases, «mundane» means not only «mature» but «boring» here, making SF more science than fiction.

Key words: American literature; SF (sci-fi); mundane science fiction (MSF); Kim Stanley Robinson; «near-future science fiction».

Постановка проблеми. У 2000 р. соціолог Вейн Брекхус опублікував «Повсякденний маніфест», де стверджував, що «...надзвичайне привертає непропорційну теоретичну увагу дослідників», і що це «в кінцевому рахунку заважає розвитку теорії і спотворює нашу картину соціальної реальності» [4]. Цей маніфест відкрив шлях до зростаючої уваги до непомітного (буденного), яка протягом ХХІ ст. спостерігається навіть у такій царині надзвичайного, як фантастика. У 2004 р. завдяки ще одному, вельми жартівливому маніфесту виникає термін «mundane science fiction» (MSF – земна, повсякденна, мирська, скептична наукова фантастика). У цьому «Земному маніфесті» Джефф Райман (народ. 1951 р.), викладач семінару для фантастів-початківців «Кларіон», та його анонімні співавтори закликали повернути фантастику від мрій про далекий космос до сучасної наукової парадигми: «Найбільш імовірно майбутнє – це те, в якому ми залишимося тільки самі з собою і цією планетою» [12]. Райман протиставив скептичну фантастику звичайній науковій фантастиці (НФ), яка заснована на «підлітковому бажанні втекти з нашого світу» (тобто на ескапізмі), і зазначив, що людина не вважається дорослою, поки не створить «новий власний будинок», чому її і прагне навчити MSF [11].

«Земний маніфест» вийшов за межі «Кларіону», ставши основним документом нового піджанру MSF – сплаву «гуманітарної» і «жорсткої» НФ, де дія відбувається у близькому майбутньому (near future) на Землі або в межах Сонячної системи, відсутні міжзоряні подорожі або контакти з інопланетянами, пропонується правдоподібне

використання або розширення існуючих технологій і науки. «Скептики» залучають до цього піджанру і кіберпанк, і антиутопії, і романи попередження, зокрема більшість творів Філіпа Кіндреді Діка, роман «1984» Джорджа Орвелла, роман «Нейромантик» Вільяма Гібсона, фільм Рідлі Скотта «Той, хто біжить по лезу» за мотивами роману Діка тощо. Отже, MSF охоплює літературу й кіно, не є явищем суто американським чи характерним лише для останніх десятиліть, – це радше шаблон, який віднедавна намагаються накласти на величезний корпус speculative fiction для виявлення, ймовірно, більш «зрілих» чи вірогідних сценаріїв. У зв'язку з цим виникають питання: чого саме зараз виникла потреба в такому підході? «А судді хто?» І на яку аудиторію розраховані такі твори?

Проблема MSF частково висвітлювалася в роботах або коментарях К. Л. Еванс, Р. Келвіна, Дж. Келлі, К. Кокіноса, Р. Лакхерста, Р. Ракера та ін. [5; 6; 10], але місце цього піджанру на мапі speculative fiction залишається вельми розпливчастим. Знаменно, що MSF має радянський аналог – «фантастика близького прицілу», яка втратила вплив у СРСР іще на початку 1960-х рр. Порівняльне вивчення цих явищ теж чекає на увагу фахівців. І, нарешті, MSF майже не розглядалася в контексті американської національної культурної міфології, передусім міфу про фронтир. У попередній публікації [1] ми спробували окреслити вплив цього міфу на НФ США у ХХ–ХХІ ст., на роль ідеологеми «космос як останній фронтир» (цитата із телесеріалу «Star Trek») у розвитку американського суспільства.

Отже, **актуальним** видається вивчення mundane science fiction з точки зору уточнення її

жанрової специфіки, соціальної природи, ролі в культурній міфології.

Метою статті є вивчення повсякденного в сучасній культурі на прикладі *mundane science fiction*. Мета зумовила такі **завдання**: 1) розглянути основні підходи до MSF у критиці; 2) спробувати пояснити феномен сучасної популярності MSF у західних країнах у порівнянні із занепадом його аналога – «фантастики близького прицілу» – у СРСР ще на початку 1960-х рр.; 3) знайти можливі зв'язки між MSF і сучасним станом фронтального міфу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільше схвалення перенесення уваги з мрій про космос на проблеми нашої планети отримало у прихильників екологічного руху. Наприклад, поет і критик Крістофер Кокінос вітає появу MSF, «яка функціонує більше як компас, ніж химера» [6]. Він називає «Земний маніфест» Раймана «антропоцентричним». Проте Кокінос усвідомлює, що «в битві „космічна наукова фантастика» проти „земної наукової фантастики» комерційним переможцем, ймовірно, й надалі залишатиметься перша, але другу більше не можна ігнорувати» [Там само]. Кокінос єдиний, хто, пишучи про MSF, звертає увагу, що космічна фантастика – «це свого роду омріяний фронтір, де Земля – це наше минуле, сонця – наше майбутнє...» [Там само], але не розвиває думку щодо ролі MSF у деміфологізації цього фронтіру.

Більшість авторів, які розуміють, що НФ, згідно з Урсулою Ле Гуїн, – це «мисленнєвий експеримент», метою якого є не передбачення майбутнього, а опис реальності, сучасного світу [7], – сприймають маніфест як обмеження, що накладаються на жанр НФ. Зокрема, математик і письменник Руді Ракер вважає, що НФ не обов'язково розповідає про майбутнє, а «більше нагадує сюрреалізм». На його думку, «ідея полягає в тому, щоб шокувати людей усвідомленням. Покажіть їм, наскільки дивний світ. Незалежно від того, спираєтесь ви на реалістичні тропи чи ні... НФ – це нестримні художні візії» [10]. Ракер застерігає від втрати фантастикою її сміливості та цікавості. Далі він порівнює MSF із сонетом, або романом, де не використано букви Е, або картиною без червоного чи жовтого кольорів тощо, тобто із тво-

рами, де автор обмежений жорсткими вимогами до форми.

Знову згадаємо в цьому контексті думку Ле Гуїн: «Уся література – це метафора. Наукова фантастика – це метафора. Те, що відрізняє її від старих форм художньої літератури, – це, ймовірно, використання нових метафор, почерпнутих із певних великих доміант нашого сучасного життя – з науки і техніки, а також релятивістського та історичного світогляду. Космічна подорож – одна з цих метафор; так само як і альтернативне суспільство, альтернативна біологія; майбутнє – інша метафора» [7]. Відтак, вищевикладені точки зору відображають два підходи до рецепції НФ: сприйняття її майже «всерйоз», без поправки на фантастичну умовність, метафоризм і алегоризм, та сприйняття її за принципом «призупинення недовіри» (*suspension of disbelief*), з усіма умовностями, з розумінням її метафоричної суті. Перший підхід, напевно, більше притаманний любителям реалістичної літератури (під реалізмом розуміємо тут вимогу зображати «життя, як воно є», описувати та узагальнювати типові характери реальних людей у типовій ситуації при повноті їхньої індивідуалізації), а другий – любителям фантастики. Враховуючи складні відносини останньої з мейнстрімом, можна розглядати MSF як чергову спробу наведення містків між НФ та реалістичною літературою.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням. Для підтвердження такої думки звернемося до творчості американського автора Кіма Стенлі Робінсона (народ. 1952 р.), який вважається «флагманом» MSF. Тематика творів Робінсона охоплює екологію й сучасну еко-політику (романи «Антарктида», «Нью-Йорк 2140», серія «Столична наука» тощо); колонізацію (Марсіанська трилогія, роман «Аврора»); альтернативну історію і буддійську філософію (роман «Роки рису і солі»); історію наукових відкриттів і роль цих відкриттів у майбутньому (роман «Сон Галілея»). Робінсон зізнається: «Я ... займаюся науковою фантастикою, тому що відчуваю, що якщо ви збираєтесь писати реалістичний твір про наш час, НФ – просто найкращий жанр для цього. Це тому, що ми живемо у великому науково-фантастичному романі, співавторами якого є всі ми. Ви пишете звичний реалізм і потрапляєте в

пастку крихітної маленької частинки набагато більшої реальності. Ви пишете НФ і фактично пишете про реальність, у якій ми справді перебуваємо» [8].

Письменник цінує НФ за здатність поєднувати науку (світ фактів) та літературу (світ цінностей), бути мостом між цими світами. Він вирішує проблему реалістичності зображення майбутнього за допомогою вірогідної екстраполяції, часто обмежуючись відомими нам наукою й технологіями (наприклад, широким використанням 3D-принтерів), та шляхом аналогії (приміром, його «Марсіанська трилогія» про колонізацію «червоної планети» використовує досвід фронтірного минулого США). Відтак, твори Робінсона написані в рамках концепції «реальної фантастики». Після традиційної НФ читання або перегляд MSF – як перехід на хліб і воду для гурмана. Утім, звинувачення НФ в ескапізмі – це надмірна соціологізація літератури, ігнорування великої ролі метафори в культурному розвитку.

Розглянемо тепер детальніше подібну до MSF «фантастику близького прицілу», розквіт якої припадає в СРСР на 1940–1950ті рр. Це піджанр «жорсткої» НФ, для якого характерні інтерес до науково-технічних подробиць і слабка психологічна проробка образів героїв, які мають у творі другорядне значення. Як правило, дія творів відбувається в недалекому майбутньому й зосереджується навколо опису винаходів, корисних для народного господарства. Це література переважно невисокої художньої якості як результат ідеологічного тиску та спроби тоталітарної держави натягнути ярмо на уяву. Така фантастика зникає вже на початку 1960-х рр., унаслідок «відлиги» та радянської космічної програми, які відкрили горизонти для нових мрій. «Невже ви забули, яке жалюгідне становище мала наша фантастика в період культу, коли фантазувати дозволялось виключно в межах п'ятирічного плану народного господарства?» – згадував письменник Микола Томан [2, с. 2].

Чому ж західна фантастика ХХІ ст., після розквіту у ХХ ст., повертається до стану, який навіть для вітчизняної літератури є давно пройденим етапом? – Вірогідно, найближче майбутнє стає предметом літератури тоді,

коли зароджується розуміння, що вже за життя нинішніх поколінь можливі гігантські зміни, які торкнуться кожного. Крім того, західне суспільство зараз певною мірою знаходиться під впливом неомарксизму (згадаємо Франкфуртську школу як критичну теорію сучасного індустріального суспільства), тому дещо проходить ті стадії, які радянське суспільство вже давно й болісно пережило. До речі, науковим керівником кандидатської дисертації Робінсона на тему «Романи Філіпа Діка» (1982 р.) був Фредрік Джеймісон, видатний неомарксист і теоретик постмодернізму. Але головний чинник, на наш погляд, – це втрата віри в прогрес, розчарування в ідеалах індустріальної епохи. Людині сталінського СРСР не дозволяли мріяти за межами комуністичної доктрини, а сучасна людина, продукт споживацького суспільства, навпаки, втомилася мріяти, оскільки її надії на швидкий прогрес та вирішення соціальних проблем шляхом досягнень науки і техніки багато в чому зазнали фіаско, або і не вміє цього робити – Кім Кардашьян їй ближче, ніж Ілон Маск.

Простежимо тепер, що відбувається в MSF із фронтірним міфом, який вважається одним із основних в американському державотворенні. Для прикладу візьмемо роман К. С. Робінсона «Аврора» (*Aurora*, 2015) та фільм Джеймса Грея «До зірок» (*Ad Astra*, 2019).

У романі йдеться про місію ХХVІ–ХХVІІ ст. з колонізації («тераформування») Аврори, супутника планети Е із системи Тау Кита. Основні події відбуваються на космічному кораблі, на якому вже змінилося сім поколінь з моменту початку польоту. Нагадаємо, що ідеї освоєння міжзоряних просторів були породжені зокрема пошуками «запасного аеродрому» в разі катастрофи на Землі, – тобто ці мрії мали на меті порятунок людства в далекій перспективі, ціною самопожертви дослідників. Об'ємний твір, значну частину якого займають наукові подробиці та розмисли штучного інтелекту, який керує кораблем, розповідає про занепад амбітного та добре спланованого свого часу проєкту освоєння Аврори. З кожним поколінням спільнота, що складається приблизно з двох тисяч осіб, нащадків добровольців-ентузіастів, деградує за багать-

ма показниками, передусім інтелектуальними. У результаті Аврори досягають люди, не готові до справжніх випробувань, деякі з них навіть озлоблені, що за них свого часу зробили вибір предки. При першій же небезпеці у вигляді інфекційних патогенів – пріонів – майже третина прибульців на чолі з Фреєю, дівчиною з обмеженими когнітивними здібностями, вимагає повернення на Землю, яке потребує ще як мінімум років 160 і якого зношений корабель може не витримати. Після кривавих соціальних конфліктів, де, так би мовити, прихильники «фронтиру», які наполягають залишитися, аби не зрадити мрію предків, зображені переважно агресивними правопорушниками, функцію контролю бере на себе штучний інтелект (ШІ) корабля. Він запрограмований на розвиток матір'ю Фреї, Деві, – головним інженером, яка не дожила до висадки на Аврору. Корабель дозволяє людям розділитися на групи – тих, хто спробує вижити на відносно недалеко розташованій планеті Іриді, і тих, хто разом із Фреєю вирушає назад на Землю. На щастя, Земля в цьому майбутньому все ще існує, попри екологічні проблеми, і майже чарівне повернення на неї навіть тих самих астронавтів, а не їхніх нащадків, стає можливим, передусім завдяки героїчному ШІ корабля (мабуть, найприємнішому персонажу цього роману), новій методиці гібернації та технічній допомозі небайдужих землян.

Остання частина твору присвячена непротій адаптації астронавтів до земного життя. Багато хто вважає їх зрадниками, а самі астронавти вельми агресивно реагують на спроби землян не припиняти дослідження космосу за межами Сонячної системи. Ключовий момент у цій дискусії – конференція в Північній Америці, напевно, у США, – показана з антиколоніальним пафосом із точки зору Фреї. Конференцію проводять білі бородаті чоловіки в піджаках: «They are all men, all Caucasian, most bearded, all wearing jackets» [9]. Фрею надзвичайно дратує самовпевненість модератора заходу, розповіді про те, що Земля – наша колиска, але неможливо вічно залишатися в колисці (це насправді цитата Костянтина Ціолковського). Модератор закликає не здаватися й продовжувати спроби освоєння далекого кос-

мосу: «There are really no physical impediments to moving out into the cosmos. So eventually it will happen, because we are going to keep trying. It's an evolutionary urge, a biological imperative, something like reproduction itself. Possibly it may resemble something like a dandelion or a thistle releasing its seeds to the winds, so that most of the seeds will float away and die. But a certain percentage will take hold and grow. Even if it's only one percent, that's success! And that's how it will be with us—» [9]. Модератор не встигає закінчити фразу, бо Фрея накидається на нього й починає щосили бити. Потім він благородно не висуває Фреї ніяких звинувачень, розуміючи її посттравматичний стан. У фіналі твору Фрея знаходить себе на Землі, відновлюючи разом з екоактивістами пляжі, затоплені внаслідок підняття рівня Світового океану. «Краще ніжитися на земному пляжі, ніж ризикувати в космосі», – таку ідею доводить нам Робінсон. Складається враження, що в цілому він згоден із Фреєю, хоча й ховається подекуди за нею як за ненадійним наратором. Зрозуміло, що 90% населення Землі погодиться з Фреєю, але всі вони користуються благами цивілізації завдяки тим 10%, які не боялися ризикувати. І Фрея з товаришами вижили лише тому, що інші забезпечили їх надійним кораблем і винайшли медичну гібернацію.

На нашу думку, в цьому романі можна розглядати деміфологізацію фронтиру й метафору занепаду американської ідеологічної доктрини в цілому: нащадки тих пасіонаріїв, які створювали США, деградували й не здатні підтримувати прогресивну місію великої Америки; вони поки що виживають лише завдяки потужній державній системі, розробленій попередниками; пріоритетними для них є внутрішньодержавні, а не глобальні проблеми.

Дегероїзація дослідників космосу представлена і у стрічці «До зірок» [3]. Герой Бреда Пітта, астронавт Рой Макбрайд, знаходить на краю Сонячної системи свого батька-дослідника Кліффорда (його грає Томмі Лі Джонс), який офіційно вважається загиблим героєм. Виявляється, що Кліффорд, убивши тих колег, які намагалися йому заважати, роками збирав цінну інформацію про Всесвіт та можливе інопланетне життя, але так і не

досяг Контакту. Побіжно звернемо увагу, що в пошуках батька Рой теж ненавмисно вбиває екіпаж корабля «Цефей». Людина фронтиру, Кліффорд зображений як майже божевільний фанатик, який утік у космос від виконання своїх земних батьківських обов'язків. Психологічна драма має умовно щасливу розв'язку: після самогубства батька Рой ніби закриває гештальт і повертається на Землю, щоб жити заради близьких людей і земних радощів. Утім, прихильникам традиційної фантастики цей фільм може подарувати хіба що радість від операторської роботи – розкішних зйомок космічного простору.

Отже, і роман «Аврора», і фільм «До зірок» переводять фокус із глобального на особисте, з незвичайного на повсякденне, з експансії та колонізації на вирішення внутрішніх проблем. Ці твори протиставляють цінності батьків і дітей, де діти показані нібито більш зрілими, ніж старші покоління. Утім, саме ці старші покоління створили ту цивілізацію, благами якої користуються наші сучасники.

Висновок. У підсумку, вивчення *mundane science fiction* свідчить, що з початку XXI ст. антропологічний поворот відбувається і в царині ніби віддаленої від повсякдення фантастики: спостерігається втрата метафоризму та алегоризму, архетипної основи, відмова від ескапізму, просвітницького утопізму, оптимістичної віри в прогрес, романтики індустріальної експансії на користь більш реалістичного сприйняття людства та його вірогідних шляхів розвитку. MSF – це спроба наведення містків між НФ та реалістичною літературою, це соціальна «реальна» фантастика, де викладаються негативні явища різних соціально-психологіч-

них моделей, передбачаються прийдешні зміни в них і пропонуються можливі шляхи вирішення проблем, що виникли. MSF розрахована на читача, зацікавленого в максимальній вірогідності та наукоподібності фантастичного твору.

Той факт, що така «фантастика близького прицилу», популярна у 1940–1950-ті рр. у СРСР, тепер займає свою нішу в західній літературі, є ознакою глобальних змін, що відбуваються вже за життя нинішнього покоління, несучи, крім прогресу, й гостру загрозу екологічної катастрофи. Крім того, вбачаємо тут роль, з одного боку, неомарксизму, а з іншого – технофобії, розчарування у прогресі. У творах MSF часто відбувається деміфологізація експансії, колонізації та фронтиру. Більші шанси на популярність MSF має з-поміж інтелектуальної молоді, вихованій на сучасних екологічних і політкоректних цінностях, яка лише відкриває для себе фантастику. У читача, який заховався у фантастику набагато раніше, симпатія до MSF можлива передусім як данина давній любові: його незвичайна, талановита й романтична дівчина у джинсах перетворилася на нудну товсту професорку, яка давно не дивиться ночами в зоряне небо й настирливо повчає, як треба сортувати сміття. І, розуміючи, що це, безумовно, важливе вміння, читач дбайливо його сортує, але, піднімаючи голову від смітника, слухає із захопленням і надією новини про нові проекти Ілона Маска, а на ніч дивиться телесеріал «Експансія» («The Expanse», 2015–2021) за мотивами творів Джеймса Корі. А нам видається перспективним подальше дослідження як власне MSF, так і її синтезу з традиційною НФ, який простежується, зокрема, у згаданому вище циклі «Експансія».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Криницька, Н. І. (2017). *Міфологія фронтиру в сучасній американській науковій фантастиці на прикладі літератури та кіномистецтва: Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Vol. Випуск 76. (Серія «Філологія»). Рр. 23–29.*
2. Томан, Н. (1965). *Неизвестная земля*. Молодая гвардия.
3. Ad Astra. Dir. Gray (J. 2019). 20th Century Fox. DVD.
4. Brekhus, W. (2000). *A Mundane Manifesto*. // *Journal of Mundane Behavior*, 89–106.
5. Calvin, R. (2009). *Mundane S 101*. . Ritch Calvin. <http://www.sfra.org/sfra-review/289.pdf>
6. Cokinos, C. (2010, July). *Instead of Suns, the Earth: Another Kind of Science Fiction*. Orion Magazine; Orion. <https://orionmagazine.org/article/instead-of-suns-the-earth1/>

7. Le Guin U. (1969). *The Left Hand of Darkness: Introduction*. (2021). Penguin.com. <https://www.penguin.com/ajax/books/excerpt/9780441007318>
8. Lea R. (2015, August 7). *Science fiction: the realism of the 21st century*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2015/aug/07/science-fiction-realism-kim-stanley-robinson-alistair-reynolds-ann-leckie-interview#:~:text=By%20definition%2C%20Leckie%20continues%2C%20science>
9. Robinson, K. S. (2015). *Aurora*. Onlinereadfreenovel.com. <https://onlinereadfreenovel.com/kim-stanley-robinson/page>
10. Rucker, R. (2007, July 16). *On Mundane SF*. <http://www.rudyrucker.com/blog/2007/07/15/on-mundane-sf/>
11. Ryman, G. (2007). *Take the Third Star on the Left and on til Morning!* New York Review of Science Fiction. <http://mundane-sf.blogspot.com/2007/09/take-third-star-on-left-and-on-til.html>.
12. Ryman G., et al. (2004). *The Mundane Manifesto*. SFGenics: Notes on Science, Fiction, and Science Fiction. <https://sfgenics.wordpress.com/2013/07/04/geoff-ryman-et-al-the-mundane-manifesto/>

REFERENCES

1. Krynyts'ka, N. I. (2017). Mifolohiya frontyru v suchasniy amerykans'kiy naukoviy fantastytsi na prykladi literatury ta kinomystetstva: Vol. Vypusk 76. (Seriya «Filolohiya»). (, pp. 23–29). Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina.
2. Toman, N. (1965). *Neyzvestnaya zemlya* (p. 240). Molodaya hvardyya.
3. Ad Astra. Dir. Gray (J. 2019). 20th Century Fox. DVD.
4. Brekhus, W. (2000). *A Mundane Manifesto*. (Journal of Mundane Behavior, pp. 89–106).
5. Calvin, R. (2009). *Mundane S 101*. (pp. 13–16). Ritch Calvin. <http://www.sfra.org/sfra-review/289.pdf>
6. Cokinos, C. (2010, July). *Instead of Suns, the Earth: Another Kind of Science Fiction*. Orion Magazine; Orion. <https://orionmagazine.org/article/instead-of-suns-the-earth1/>
7. Le Guin U. (1969). *The Left Hand of Darkness: Introduction*. (2021). Penguin.com. <https://www.penguin.com/ajax/books/excerpt/9780441007318>
8. Lea R. (2015, August 7). *Science fiction: the realism of the 21st century*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2015/aug/07/science-fiction-realism-kim-stanley-robinson-alistair-reynolds-ann-leckie-interview#:~:text=By%20definition%2C%20Leckie%20continues%2C%20science>
9. Robinson, K. S. (2015). *Aurora*. Onlinereadfreenovel.com. <https://onlinereadfreenovel.com/kim-stanley-robinson/page>
10. Rucker, R. (2007, July 16). *On Mundane SF*. <http://www.rudyrucker.com/blog/2007/07/15/on-mundane-sf/>
11. Ryman, G. (2007). *Take the Third Star on the Left and on til Morning!* New York Review of Science Fiction. <http://mundane-sf.blogspot.com/2007/09/take-third-star-on-left-and-on-til.html>.
12. Ryman G., et al. (2004). *The Mundane Manifesto*. SFGenics: Notes on Science, Fiction, and Science Fiction. <https://sfgenics.wordpress.com/2013/07/04/geoff-ryman-et-al-the-mundane-manifesto/>